

דרשת רבא לאסור צרת ערווה [ח ע"א "רבא אמר"...ע"ב "שתיהן אסורות"] (7)

מדף ג ע"ב עד עתה הגמרא התבססה על ההבנה מהברייתא שהמילה "עליה" מלמדת לאסור ערוות אחות אשתו במקום ייבום. רבא טוען שאין צורך ללמוד זאת מפסוק אלא זו סברא פשוטה, לכן לשיטתו בברייתא המילה "עליה" מלמדת על צרת ערווה שאסורה. הגמרא מקשה מספר קושיות וקובעת שרבא צודק בטענתו.

ברייתא ג ע"ב

"אשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה" – "עליה" מה תלמוד לומר?

לפי שנגמר "במה יבא עליה" שומע אני אפילו באחת מכל ערות האמורות בתורה הכתוב מדבר (שמות) לייבם כל ערוות שאסורות עליו, נאמר כאן "עליה" ונאמר להלן "עליה", מה להלן (בייבום) במקום מצוה אף כאן (בערוות אחות אשתו) במקום מצוה (מצוות ייבום) ונאמר רחמנא "לא תקח".

ואין לי אלא היא (אחות אשתו), צרתה (של הערווה), שנשא האח המת שתי נשים, האחת ערווה ליבם והשנייה נוכרייה לו) מניין (שאף הצרה אסורה ליבם)? תלמוד לומר "לצרור". (כוונת הפסוק ב"לצרור" לצרה שאף היא באיסור "לא תקח").
...ואין לי אלא הן (כל העריות אסורות במקום ייבום), צרותיהן מניין (שאף צרותיהן אסורות בייבום)?

רבא: אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת (רבא לא מקבל את שני התירוצים שהוזכרו בסוגייה הקודמת. תוס') ממילא אין מצוות עשה של ייבום דוחה איסור לא תעשה ערווה שיש בו כרת, ובוודאי אסורה הערווה שנפלה לפני היבם. המילה "עליה" מלמדת שצרת ערווה אסורה על הייבם כערווה, מהפסוק "לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה" (והחידוש שאפילו שאין לצרה קשר ערווה ליבם, כי הצרה נוכרייה לו, נלמד הדין מהפסוק שלנוכח צרתה שאסורה ליבם אף היא נאסרת)

כיצד רבא סובר ללמוד מבלי פסוק שערוות אחות אשתו אסורה במקום ייבום, הרי מלשון הברייתא "ואין לי אלא היא, צרתה מניין?" מובן שהרישא בברייתא עשתה זאת, עד כה היא דרשה מהמילה "עליה" לאסור את הערווה עצמה למרות מצוות ייבום?

הברייתא לא עסקה בערווה עצמה כי אין צורך לדרוש את דינה לאיסור במקום ייבום (כ"ל), אלא היא הזכירה את הערווה כדי להביא את דינה של הצרה, והלימוד מהמילה "עליה" מכוון לצרת הערווה (לפי"ז הברייתא שואלת מהיכן למדים שהמילה "עליה" שאוסרת מוסבת דווקא על צרת ערווה? תלמוד לומר מהמילה בפסוק "לצרור").

מלשון הברייתא "ואין לי אלא הן צרותיהן מניין?" מובן שהברייתא הסבירה קודם לכן מדוע הערוות עצמן הן אסורות, משמע שהדבר לא כה ברור (בניגוד לטענת רבא) מבלי לימוד מהפסוק?

הברייתא הקישה בעריות לאסור מאחות אשתו את כל העריות, אף שהדבר ברור ולא נצרך, והובא היקש זה כדי להמשיך את עיקר הלימוד: היקש מצרת ערווה של אחות אשתו שאסורה – לכל צרות הערווה שהן אסורות.

רבי למד איסור עריות מתוך הפסוק, וכיצד רבא טוען שאין צורך ללמוד לאסור עריות? (כיוון ש"עשה אינו דוחה לא תעשה שיש בו כרת")

תתקן את גירסת הברייתא "לאסור צרות של עריות", ורבי התכוון בדבריו רק לצרות ולא לעריות עצמן.

והרי רבי הוכיח את לימודו משני מילים, משמע שכונתו ללמוד ממילה אחת על הערווה עצמה שאסורה ומהמילה השנייה על הצרה שאסורה?

כוונת רבי בכפילות הפסוקים ללמוד דיני צרת ערווה:
1. "ולקחה" – יש שאינה נלקחת ואסורה בייבום, כצרת ערווה.
2. "ויבמה" – רק במקום שיש מצוות ייבום הצרה אסורה, אבל כשאין מצוות ייבום (כששתי נשים נשואות לאדם שנפטר, אדם אחר יכול לשאת את אחת מנשותיו אפילו שהשנייה אסורה עליו בערווה) הצרה מותרת להינשא.

רב אשי: לא נאמר במשנתנו העריות "פטורות", כיוון שזה ברור כדברי רבא, לכן המשנה רק כתבה את החידוש שהעריות "פטורות צרותיהן" וכו'.

שמע מיניה ממשנתנו כדברי רבא שהערווה עצמה פטורה מייבום מסברא.

[בפרשת ייבום נאמר "כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם...?במה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה"] רבא אומר: ולקח (לא נאמר בפסוק אלא) "ולקחה" (משמע מיעוט, הוא לוקח דווקא את זו ולא אחרת), ויבם (לא נאמר בפסוק אלא) "ויבמה" (משמע מיעוט, הוא מייבם דווקא את זו ולא אחרת) – לאסור צרות ועריות (מהפסוק לומדים שישנן נשים שאסורות בייבום, כמו עריות וצרותיהן).

ברייתא

המש עשרה נשים פטורות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן הייבום עד סוף העולם.

משנתנו

לאחר שהגמרא קבעה את דברי רבא למסקנה שאין צורך ללמוד איסור ערוה שיש בו כרת במקום ייבום והדבר פשוט שאסור, רבא נדרש להסביר את הפסוקים ומחדד שהלימוד מהמילה "עליה" נועד לאסור צרת ערוה דווקא במקום שאין מצווה (נישואין רגילים).

קושיה	תירוץ
1. מהפסוק "אשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערוה עליה בחייה" למדים מ"לצורור" שדינה של צרת ערוה כערוה, אם כך כפי שערוה פטורה מייבום בלא לימוד (אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, ע"פ קביעת רבא) – כך פטורה צרת ערוה! אם כך מה למדים מהמילה "עליה"? (ריטב"א)	רב אחא בר ביבי מר לרבינא משמו של רבא: אכן, צרת ערוה לא צריכה לימוד לאסור, אלא "עליה" מלמד היתר צרת ערוה שלא במקום מצווה (כאשר אין ייבום אלא נישואין רגילים, ואדם שנפטר ולו שתי נשים, ואדם זר לא יכול לשאת את אחת מהנשים שהיא ערוה עליו ומותר לשאת את צרתה). דין זה נלמד מההיקש הפסוקים "לגלות ערוה עליה" "יבמה יבא עליה" – משמע שרק במקום מצוות ייבום צרת ערוה נאסרת (כאמור בברייתא ג ע"ב), אך לא במקום מצווה מותרת.
2.א. רמי בר חמא לרבא: אם נקבע שהפסוק "אשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערוה עליה בחייה" נסוב על ענייני ייבום באחות אשתו, המילה "עליה" ממעטת שדווקא אחות אשתו שנפלה לפניו לייבום אסורה, אבל לא במקום ייבום יכול לשאת את אחות אשתו (ריטב"א). ואין איסור ערוה בנישואין לאחות אשתו.	רבא: אי אפשר לטעון את דברי רמי בר חמא מק"ו, אם במקום מצווה אחות אשתו אסורה (שנפלה לייבום לפני הבעל של אחותה ומתקיים בה מצוות יבום) – ק"ו שתהא אסורה במקום שאין מצווה (אם בעלה של אחותה רוצה לשאת אותה לאישה שנייה)!
2.ב. רמי בר חמא לרבא: אפשר לפרוך את הק"ו שאמרת מצרת ערוה, במקום מצווה היא אסורה ולא במקום מצווה היא מותרת, אם כך יהיה הדין גם בערוה עצמה שלא במקום מצווה תהיה מותרת!	רבא: אי אפשר לטעון את דברי רמי בר חמא מלימוד מהייתור בפסוק "לגלות ערוה עליה בחייה" – כל זמן שהאישה חיה אחותה אסורה. לכן אחות אשתו תהא אסורה עליו בערוה אף לא במקום מצווה.
2.ג. המילה "בחייה" איננה מיותרת, כיוון שהיא מלמדת שלאחר מות האישה – אחותה מותרת לבעלה. ממילא ניתן ללמוד את טענתו של רמי בר חמא.	הדין שלאחר פטירת האישה אחותה מותרת לבעלה נלמד מתחילת הפסוק "אשה אל אחותה" – רק כשיש יחס אישות בין האישה לבעלה אחותה אסורה על הבעל (אך לאחר פטירת האישה אין יחס אישות לבעלה ואחותה מותרת לו)
2.ד. המילה "בחייה" איננה מיותרת, כיוון שהיא מלמדת שאף אם התגרשה עדיין אחותה אסורה על בעלה, כל עוד האישה חיה – אחותה אסורה על בעלה. ממילא ניתן ללמוד את טענתו של רמי בר חמא.	רב הונא בר תחליפא משמו של רבא: אי אפשר לטעון את דברי רמי בר חמא (ערוה אחות אשתו לא במקום מצווה מותרת) מלימוד הפסוק "אשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערוה עליה". הפסוק מתחיל בלשון רבים וממשיך בלשון יחיד. דהיינו, מ"לצורור" למדים שאיסור אחות אשתו במקום מצווה הערוה וצרתה אסורות בייבום, ומ"ערוה" למדים שאיסור אחות אשתו לא במקום מצווה הערוה עצמה אסורה והצרה מותרת.
2.ה. אפשר ללמוד את הפסוק הפוך, המילה "עליה" שמורה על מצווה (כמוכח בברייתא הלומדת מ"יבמה יבא עליה") מוסבת על המילים הקודמות לה בפסוק "לגלות ערוה עליה" – דבר המלמד שבמקום מצווה רק הערוה אסורה וצרתה מותרת, וללמוד מ"לצורור" על איסור ערוה שלא במקום מצווה שהערוה וצרתה תהיינה אסורות. לפיכך לא ניתן להוכיח את הלימוד מהפסוק ולדחות את טענתו של רמי בר חמא?	מסברא פשוטה נאמר שלא במקום של מצווה הערוה וצרתה יהיו אסורות, ובמקום של מצווה ניקל שרק הערוה אסורה ולא צרתה, לכן באה המילה "עליה" לחדש שדווקא לומדים מ"לצורור" שבמקום מצווה הערוה וצרתה אסורות בייבום. ממילא יש ללמוד את הפסוק כדברי רב הונא בר תחליפא משמו של רבא, וערוה עצמה אסורה לא במקום מצווה, אין בסיס ללימודו של רמי בר חמא והמילה "עליה" מיותרת ללימוד היתר צרת ערוה לא במקום מצווה.
3. רב אשי לרב כהנא: מהיכן נלמד שהמילה "עליה" מלמדת לאסור בייבום, שמא המילה מלמדת להתיר בייבום? לפיכך פירוש הפסוק "לגלות ערוה עליה בחייה", במקום מצווה (כמוכח מהמילה "עליה" וההיקש למצוות ייבום, "יבמה יבא עליה") הערוה וצרתה יהיו מותרות בייבום, למרות שהיבם נשוי לאחותה.	משמע מהפסוק "לגלות ערוה עליה" שערובה אחת, או הערוה או הצרה, אסורה, אך לפי הצעתו של רב אשי במקום מצווה שתיהן מותרות ולא במקום מצווה שתיהן אסורות, ולא ניתן להעמיד זאת ע"פ הלימוד מהפסוק. אלא בהכרח "עליה" מלמד לאסור, ולאסור ערוה וצרתה במקום של מצווה. ממילא המקום שבו אחת מהן תהיה מותרת הינה לא במקום מצווה.